

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Філологічний факультет

Кафедра філософії та культурології

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан філологічного факультету

/проф. Борис БУНЧУК/

“ 12 ” серпня 20 24 року

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни

КАНОНІЧНИЙ УСТРІЙ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ

обов'язкова

Освітньо-професійна програма «Богослов'я»

Спеціальність 041 Богослов'я

Галузь знань 04 Богослов'я

Рівень вищої освіти другий (магістерський)

філологічний факультет

Мова навчання українська

Чернівці 2024 рік

Робоча програма навчальної дисципліни Канонічний устрій православної церкви складена відповідно до освітньо-професійної програми «Богослов'я», спеціальності 041 Богослов'я, другого (магістерського) рівня вищої освіти, затвердженої Вченою радою Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (Протокол № 5 від «25» березня 2024 р.).

Розробник: **Лагодич Микола Миколайович**, кандидат історичних наук, кандидат богословських наук, доцент кафедри філософії та культурології

Викладач: **Лагодич Микола Миколайович**, кандидат історичних наук, кандидат богословських наук, доцент кафедри філософії та культурології

Погоджено з гарантом ОП і затверджено на засіданні кафедри філософії та культурології

Протокол № 1 від «12» серпня 2024 року

Завідувач кафедри філософії та культурології

(підпис)

Ольга РУПТАШ

Схвалено методичною радою філологічного факультету

Протокол № 1 від «12» серпня 2024 року

Голова методичної ради філологічного факультету

(підпис)

Алла АНТОФІЙЧУК

1. Анотація дисципліни (призначення навчальної дисципліни).

Цей курс призначений для формування у здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за ОПП «Богослов'я» базових теоретичних знань про канонічний устрій Православної Церкви та вироблення практичних навичок щодо організації церковного управління. Передбачає вивчення як історичного процесу становлення устрою Церкви від давнини до сучасності так і визначення його канонічних підстав, місця і ролі у виконанні церквою своєї місії.

2. Короткий опис навчальної дисципліни:

Метою викладання навчальної дисципліни «Канонічний устрій Православної Церкви» є закріплення, розширення та поглиблення знання у майбутніх фахівців ступеня вищої освіти «Магістр» основних аспектів буття канонічної правової системи, яка генерується християнською церковною спільнотою в історичному процесі становлення устрою Церкви.

Основне завдання даної освітньої компоненти полягає у вивченні сучасної системи церковного устрою в Православній Церкві в її помісному розрізі. Зокрема це вивчення процесу походження та розвиток органів церковного управління, визначення, що становить його незмінну основу, щоб за допомогою юридичної логіки та законів історії визначити критерій для рішення про те, наскільки що-небудь існуюче в церковному устрої може, виходячи з місцевих обставин, змінюватися. Вивчення дисципліни «Канонічний устрій Православної Церкви» є творче самостійне засвоєння студентами прикладних питань з навчального курсу. Під час виконання семінарських завдань студенти повинні продемонструвати знання найважливіших засад, фактів, релігійно-юридичних і суспільно-церковних позицій і процесів у світовому християнстві; показати вміння виявляти аналітичний підхід і причинно-наслідкові зв'язки при характеристиці релігійно-суспільних процесів в сучасному світі загалом; давати об'єктивну характеристику церковно-богословської та юридичної парадигми устрою Церкви на основі використання конкретних фактологічних здобутків канонічного права; здійснювати порівняльний аналіз канонічних засад вищого управління в Помісних Церквах в контексті суспільно-релігійних впливів та суспільно-юридичних положень, робити узагальнення та відповідні висновки щодо канонічних підстав сучасних форм управління в Православній Церкві.

2.1 Технічне й програмне забезпечення /обладнання.

Мультимедійний проектор, мультимедійна дошка, офісні програми призначені для основної маси користувачів: текстові і табличні процесори, графічні редактори, засоби презентацій, системи управління базами даних, а також їх інтегровані пакети (Microsoft Word, Microsoft Excel, Lotus Smart Suite, Open Office, Libre Office), вільний доступ до мережі Internet, хронологічні схеми, історико-географічні карти.

3. Пререквізити.

Цей навчальний курс розрахований на студентів, які вже мають базові знання з Канонічного права, Правознавства, Державно-церковних відносин в Україні, Історії Помісних Православних Церков та Православної Церкви в Україні.

4. Результати навчання

Відповідно до ОПП «Богослов'я» (редакції 2024 р.) програмні результати навчання після засвоєння дисципліни такі:

ЗК 3. Знання і розуміння предметної області професійної діяльності.

ЗК 10. Володіння навичками критичного мислення та здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ФК 2. Знання історії богословської традиції та здатність застосовувати його в процесі досліджень і у пошуках способів вирішення богословських питань в сучасному контексті.

ПР 1. Мати критичне розуміння основних богословських концепцій та колізій історії Церкви й методів їх осмислення у навчанні чи викладанні та/або іншій професійній діяльності.

ПР 3. Відтворювати основні історичні і сучасні підходи контекстуального розуміння і застосування Святого Письма та Священного Передання.

ПР 5. Аналізувати і оцінювати основні етапи становлення богословської традиції християнства в контексті історичних, ідейно-світоглядних, соціальних та культурних детермінант.

ПР 6. Узагальнювати причини, передумови та сучасні тенденції розвитку Православ'я в Україні в новітню добу.

ПР 11. Приймати рішення у складних і непередбачуваних умовах душпастирської практики, що потребує комплексних знань в царині літургії, історичного, практичного та морального богослов'я, місіології.

ПР 16. Проваджувати професійну діяльність в релігійних чи державних інституціях застосовуючи конкретні знання щодо особливостей буття релігії в суспільстві.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент має набути таких **компетентностей:**

знати:

- матеріал, пов'язаний з правничим вченням про устрій Православної Церкви;
- основні відомості про походження, історичний розвиток та богословсько-юридичні особливості чинного устрою Православної Церкви;
- матеріал, пов'язаний зі змістом та функціонуванням Вищих органів церковного управління в Помісних Православних Церквах;
- зміст і канонічно-богословські підстави помісного устрою Церкви;

- норми права, котрі регламентують буття Церкви на певній території: Автокефальні й автономні церкви, церковна діаспора;
- критичний аналіз існуючого церковного устрою, критерієм для якого є, з одного боку, канони, а з іншого – реальні потреби сучасного життя;
- основні положення канонічного права і приклади його реалізації на прикладі діяльності єпархій, монастирів та парафій в різних Православних Помісних Церкв.

вміти:

- застосувати здобуті знання у практичній пастирській, освітньо-виховній та культурній діяльності;
- володіти історично-юридичним, богословським та релігієзнавчим інструментом для розпізнавання особливостей і форм канонічного устрою Церкви;
- орієнтуватися в церковно-правничій доктрині устрою органів церковного управління православної Церкви;
- застосовувати знання про суспільно-юридичну суть канонічного устрою Православної церкви при вивченні інших богословських предметів, які розглядають як теоретичні, так і прикладні питання та при проходженні організаційно-управлінської практики в єпархії;
- вміти тлумачити та застосовувати з просвітницькою метою знання про канонічний устрій Церкви;
- застосовувати набуті практичні знання у практичній діяльності, враховуючи конфесійні особливості сучасної України;
- характеризувати з релігійно-правничих позицій засадничі документи Православних Церков, зокрема і в Україні;
- застосовувати знання про устрій Церкви для реалізації екуменічного міжконфесійного діалогу, зважаючи на сучасний стан релігійної карти України.

Перелік мінімуму знань, умінь, навичок, необхідних для подальшої практичної діяльності, що повинні отримати студенти в результаті вивчення дисципліни **«Канонічний устрій Православної Церкви»**:

- Здатність до критичного розуміння сучасної історико-богословської проблематики та методів її осмислення у навчанні та/або професійній діяльності та на межі предметних галузей;
- здатність застосовувати широке знання і глибоке розуміння богословських питань у міждисциплінарних дослідженнях;
- установлювати та співвідносити причинно-наслідковий зв'язок між різними історичними та богословськими моделями, системами, традиціями;
- Здатність до самостійного та автономного навчання упродовж життя.

- 5. Опис навчальної дисципліни
- 5.1. Загальна інформація

Навчальна дисципліна «Канонічний устрій Православної Церкви»											
Форма навчання	Рік	Семестр	Кількість		Кількість годин						Вид підсумкового контролю
			кредитів	годин	Лекцій	Практичні	Семінарські	Лабораторні	СРС	Індивідуальна робота	
Денна	1	1	3	90	15	-	15	-	60		екзамен
Заочна	немає										

- 5.2. Дидактична карта навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	денна форма							заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі					с.р.
		л	с	лаб	інд	с.р.		л	с	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Теми лекційних занять	Змістовий модуль 1.												
Тема 1. Склад та устрій Церкви	8	2				2							
Тема 2. Вища влада в Церкві	8		2			8							
Тема 3. Церква та територія. Церковна діаспора. Автокефальні й автономні церкви	8	2				8							
Тема 4. Помісні церкви та вище управління в них (канонічні підстави; історичний нарис)	21	4	5			12							
Разом за ЗМ1	45	8	7			30							
Теми лекційних занять	Змістовий модуль 2.												
Тема 1. Канонічно-правові документи,	21	4	5			12							

котрі регламентують устрій ПЦУ (Томос, Статут, Положення про управління)												
Тема 2. Органи церковного управління в ПЦУ	8		2			8						
Тема 3. Єпархіальне управління.: канонічні підстави	8	2				4						
Тема 4. Парафія: канонічні підстави	8	1				6						
Разом за ЗМ 2	45	7	8			30						
Усього годин	90	30	30			120						

5.2. Завдання для самостійної роботи

№ п/п	Теми та завдання для самостійної роботи	Література для самостійної роботи
1	Вступ до Церкви. Склад Церкви. Ієрархія. Хіротонія. Священна й правляча ієрархії. Церковнослужителі.	1,2, 4, 5, 8, 14
2	Кафолічність Церкви. Вища влада в Церкві. Вселенські Собори. Критика католицького вчення про верховенство в Церкві. Цезарепапізм і його критика.	1, 2, 6–8, 11, 12
3	Територіальний принцип церковної юрисдикції. Діаспора. Автокефальні Церкви. Автономні Церкви.	1, 2, 3, 4 – 9, 12
4	Утворення помісних Церков. Древні митрополії. Екзархати. Становлення Патріархатів. Нові автокефальні Церкви. Диптихи. Устрій вищого управління помісних Церков. Вище управління в Патріархатах. Рівність помісних Церков.	1, 2, 3, 4 – 9, 12
5	Патріарший і Синодальний Томос надання автокефального церковного устрою Православній Церкві в Україні. Статут Православної Церкви України. Статут (Положення) про управління Православної Церкви України.	3, 4, 5
6	Помісний Собор. Архієрейський Собор. Священний Синод на чолі з Митрополитом Київським і всієї України	1– 5
7	Єпархія як частина Вселенської та Помісної Церкви. Єпархіальний єпископ і його обрання. Органи єпархіального управління.	1, 2, 4, 5, 8, 10
8	Утворення парафій. Поставлення парафіяльного священика. Обов'язки парафіяльних кліриків.	1, 2, 4, 5, 8, 10, 14

6. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

МН1 – словесні методи (лекція, дискусія, бесіда, консультація тощо).

МН2 – практичні методи (практичні роботи).

МН3 – наочні методи (презентації результатів виконаних завдань, ілюстрації, відеоматеріали, тощо).

МН5 – робота з інформаційними ресурсами: з навчально-методичною, науковою, нормативною літературою та інтернет-ресурсами.

МН6 – комп'ютерні засоби навчання (онлайн курси – ресурси, web конференції, вебінари тощо).

МН7 – самостійна робота над індивідуальним завданням або за програмою навчальної дисципліни.

7. Система контролю та оцінювання

Механізм оцінювання результатів навчальної діяльності студентів оприятено в засадничих документах Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича – у «Положенні про контроль і систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти», «Положенні про апеляцію на результати підсумкового семестрового контролю знань студентів»

(<https://drive.google.com/file/d/1kHg1Wh84yGmLqTIYdQO0e7m38qCrSmcR/view>)

Система контролю під час поточного оцінювання: експрес-опитування; індивідуальне опитування; фронтальне опитування; захист індивідуального науково-дослідного завдання ІНДЗ; тестування; письмові роботи; есе, творча робота, проект, презентація. Механізм оцінювання результатів навчальної діяльності студентів оприятено в засадничих документах Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича – у «Положенні про контроль і систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти», «Положенні про апеляцію на результати підсумкового семестрового контролю знань студентів»

Формою підсумкового контролю є екзамен.

Засоби оцінювання:

Засобами оцінювання виступають:

стандартизовані тести;

реферати;

проекти (наскрізні проекти; індивідуальні та командні проекти; дослідницько-творчі та ін.);

есе;

створення інфографіки, інтелект-карти та словникової статті на задану тему;

презентація на задану тему;

доповідь на науковій конференції. усні відповіді. контрольні роботи;

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ *навчальних досягнень здобувачів освіти з курсу*

Поточне оцінювання

Курс «Новітня історія Православ'я в Україні» вивчається впродовж семестру та складається з двох теоретичних та одного підсумкових модулів.

Перший та другий теоретичний модуль оцінюється в 30 балів, відповідно впродовж м семестру студент може набрати максимально 60 балів (30+30). Окрім цього, студент може виконати індивідуальне науково-дослідницьке завдання, що оцінюється від 1 до 10 балів.

Підсумковий модуль оцінюється у 40 балів. Вони складається з двох форм роботи: теоретичної та практичної (тестові завдання). За умови успішної роботи у межах двох теоретичних модулів, виконання всіх форм роботи на підсумковому контролі, студент має можливість за результатами навчання з курсу «Новітня історія Православ'я в Україні» отримати 100 балів.

Підсумкова кількість балів після закінчення вивчення навчальної дисципліни переводиться в оцінку за національною системою та шкалою ECTS.

При виконанні запропонованих завдань до кожної теми (згідно навчальної програми) здобувач освіти може отримати кількість балів за тему відповідно до їх розподілу:

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ здобувачі освіти

<i>Поточне оцінювання та самостійна робота</i>								Іспит	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	40	100
6	6	5	6	7	10	10	10	балів	балів
60 балів									

Максимум балів, які здобувач освіти може отримати за окремий вид роботи, зокрема тієї, що винесена на самостійне опрацювання – 12 балів, сума яких (за коефіцієнтом) переводиться у відповідний бал кожної теми, що в загалом у ході поточного контролю складе 60 балів:

11-12 балів

Завдання виконано вчасно, його зміст вичерпно і глибоко розкриває тему дослідження з морального богослов'я та біоетики. Оформлення відповідає вимогам, розгляд теми перед аудиторією здійснюється за допомогою аргументованих висновків та інтеграції сучасних підходів. Студент має власну позицію з обговорюваних питань, здатен презентувати її, аргументуючи відповідно до наукових та морально-етичних норм, творчо підходить до виконання завдання.

9-10 балів

Завдання виконано вчасно, в його змісті детально розкривається тема з морального богослов'я та біоетики. Оформлення відповідає вимогам, студент

володіє матеріалом і здатен чітко представити його під час презентації, хоча можливо без глибокого аналізу в усіх аспектах теми.

7-8 балів

Завдання виконано вчасно, в його змісті розкривається основна частина теми з морального богослов'я та біоетики, оформлення відповідає вимогам. Студент може доповісти про ключові моменти дослідження, але не здійснює глибокого аналізу або узагальнення матеріалу, не підводить чітких підсумків або висновків.

5-6 балів

Завдання виконано вчасно, але зміст є поверхневим, фрагментарно охоплює тему. Оформлення відповідає вимогам, але студент не проводить достатній аналіз джерел або теоретичних аспектів, не може узагальнити та систематизувати матеріал, має труднощі під час презентації дослідження.

3-4 бали

Завдання виконано вчасно, але матеріал є простим повторенням відомих джерел без аналітичної обробки. Студент на репродуктивному рівні відтворює матеріал з помилками і не здатен його грамотно презентувати перед аудиторією.

1-2 бали

Завдання виконано неповно, фрагментарно, часто з допомогою викладача. Практичні навички роботи майже не сформовані, більшість завдань не виконано, і студент не може навести аргументовану думку з обговорюваних питань морального богослов'я та біоетики.

Підсумковий контроль

Іспит проводиться в змішаній формі (усна відповідь + тестування):

Два теоретичних усних питання оцінюється по 12 балів максимум за кожне

Тестування здійснюється на платформі Moodle – 16 балів максимум

Критерії оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни

Оцінка за курс є сумарною в межах 100 балів, які складаються з 60 балів поточного контролю та 40 балів підсумкового контролю.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
	Оцінка (бали)	Пояснення за розширеною шкалою
Відмінно	A (90-100)	відмінно
Добре	B (80-89)	дуже добре
	C (70-79)	добре
Задовільно	D (60-69)	задовільно
	E (50-59)	достатньо
Незадовільно	FX (35-49)	(незадовільно) з можливістю повторного складання
	F (1-34)	(незадовільно) з обов'язковим самостійним

		опрацюванням освітнього компоненту до перескладання
--	--	--

Критерієм успішного проходження здобувачем освіти підсумкового оцінювання може бути досягнення ним мінімальних порогових рівнів оцінок за кожним запланованим результатом навчання навчальної дисципліни.

Мінімальний пороговий рівень оцінки варто визначати за допомогою якісних критеріїв і трансформувати його в мінімальну позитивну оцінку використовуваної числової (рейтингової) шкали.

ЗАРАХУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Відповідно до «Положення про взаємодію формальної та неформальної освіти, визнання результатів навчання (здобутих шляхом неформальної та / або інформальної освіти, у системі формальної освіти) ЧНУ» https://drive.google.com/file/d/1O7Chn1UqlqjW_JjybxDr-syswxxHuGOn/view у процесі вивчення дисципліни здобувачу освіти може бути зараховано до 25% балів, отриманих за результатами неформальної та / або інформальної освіти з проблем, що відповідають тематиці курсу.

Рекомендована література

Джерела

Книга Правил святих апостолів, Вселенських і помісних соборів і святих отців. Київ, 2008. 368 с.

Правила Православної Церкви з тлумаченнями єпископа Никодима (Мілаша) / Київська православна богословська академія; упоряд. і перекл. С.М.Чокалюк. В 2-х част. Київ, 2015.

Патріарший і Синодальний Томос надання автокефального церковного устрою Православній Церкві в Україні. URL:

<https://www.pomisna.info/uk/document-post/patriarshyj-i-synodalnyj-tomos-nadannya-avtokefalnogo-tserkovnogo-ustroyu-pravoslavnij-tserkvi-v-ukrayini/>

Статут ПЦУ. URL: <https://www.pomisna.info/uk/document-post/statut-ptsu/>

Статут (Положення) про управління Православної Церкви України. URL: <https://www.pomisna.info/uk/document-post/statut-polozhennya-pro-upravlinnya-pravoslavnoyi-tserkvy-ukrayiny-2/>

Підручники та загальні праці

Саган О. Вселенське православ'я: суть, історія, сучасний стан. Київ, 2004. 910 с.;

Історія Помісних Православних Церков: навчально-методичні рекомендації. Ч. 1: Диптихіальні Церкви / укл.: доц. прот. М. Щербань, прот. М. Марусяк, свящ. М. Лагодич. Чернівці, 2009. 112 с.

Канонічне право: навч. посібник / укл. свящ. М. Лагодич. Чернівці, 2010. 400 с.

Лотоцький О. Автокефалія. Т. 1-2. Київ, 1999.

Лотоцький О. Українські джерела церковного права. Варшава, 1931.

Остроумов М. Очерк православного церковного права. Харьков, 1893.

Поснов М. Э. История Христианской Церкви (до разделения 1054 года). Брюссель, 1964.

Потієнко В. Відновлення ієрархії Української Православної Автокефальної Церкви. Новий Ульм (Німеччина), 1971.

Права и обязанности пресвитеров: В 3 ч. / Сост. П. П. Забелин. Киев, 1884-1885.